

SOU 2020:46 Jämlikhetskommissionens betänkande En gemensam angelägenhet (Fi2020/03418)

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslagen i SOU 2020:46, Jämlikhetskommissionens betänkande En gemensam angelägenhet. Journalistförbundets remissvar begränsas till de delar av utredningen som handlar om begränsningar i yttrandefriheten genom förändringar i grundlagar och förslaget om att minska biståndet.

Journalistförbundet avstyrker utredningens förslag om förändringar i Tryckfrihetsförordningen (TF) och Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) som syftar till att marknadsföring av kommersiella spel ska kombineras med varningstexter av samma slag som gäller för alkohol och tobak.

Journalistförbundet avstyrker utredningens förslag om att målet för det internationella biståndet temporärt ska justeras till 0,7 procent av bruttonationalinkomsten.

Reklam begränsningar

Utredningen föreslår att marknadsföring av kommersiella spel ska kombineras med varningstexter av samma slag som gäller alkohol och tobak. För att detta ska kunna genomföras föreslår utredningen att

det i TF införs en möjlighet att, i likhet med vad som gäller för alkohol och tobak, begränsa reklam för kommersiella spel. Motsvarande förändring krävs i YGL. Förslaget innebär i praktiken att spelannonser kommer att föras med information om att spelande kan vara farligt ur hälsosynpunkt. Exempel på varningstexter som skulle kunna vara aktuella är, enligt utredningen, texter av typen "De flesta som spelar förlorar pengar", "Spelberoende ökar risken för självmord" eller "Barn till spelberoende föräldrar riskerar att få en dålig start i livet".

Att på det sätt som utredningen föreslår tvinga en ansvarig utgivare att publicera vissa meddelanden i anslutning till annonser utgör en begränsning av utgivarens befogenhet som kommer till uttryck i TF, 5 kapitlet, 4 §. Bestämmelsen innebär att utgivaren ensam bestämmer över skriftens innehållet och att "ingenting får föras in i den mot hans eller hennes vilja". Utredningens förslag innebär en uppenbar inskränkning av denna princip. Enligt Journalistförbundet krävs det mycket goda skäl för att lagstiftaren ska kunna genomföra en sådan förändring. Eftersom det handlar om en inskränkning av en grundläggande mänsklig rättighet måste förslaget leva upp till proportionalitetsprincipen som kommer till uttryck i regeringsformen 2 kapitlet, 21 §, och som säger att begränsningar av yttrandefriheten aldrig får gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den. Någon proportionalitetsbedömning har inte gjorts i utredningen, tvärtom behandlas inte de negativa effekterna ur yttrandefrihetssynpunkt alls, vilket enligt Journalistförbundet får anses anmärkningsvärt då det handlar om en grundlagsändring. Det kan enligt Journalistförbundet ifrågasättas om fördelarna ur folkhälsosynpunkt överväger de nackdelar som förslaget innebär ur yttrandefrihetssynpunkt. Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget.

Journalistförbundet konstaterar vidare att regleringen av marknadsföring av spel varit föremål för utredningen nyligen inom ramen för Spelmarknadsutredningen (Fi 2018:03). Slutbetänkandet som presenterades i december 2020 innehåller bland annat ett förslag om att förbjuda reklam för vissa spel mellan klockan 06.00 och 21.00. Spelmarknadsutredningen hade inte i uppdrag att föreslå grundlagsändringar. Mot den bakgrunden får det enligt Journalistförbundet anses förvånande att Jämlikhetskommissionen lägger fram ett förslag som innebär en inskränkning av den grundlagsskyddade tryck- och yttrandefriheten. Det framgår inte av direktiven till utredningen att kommissionen var förhindrad att föreslå grundlagsändringar. Å andra sidan framgår det inte heller att kommissionen skulle se över spelreklamfrågan. Om en utredning ska lägga fram förslag om grundlagsändringar som innebär inskränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter bör detta, enligt Journalistförbundet, tydligt framgå av direktiven till utredningen. Om regeringen vill begränsa yttrandefriheten på det sätt som utredningen föreslår krävs det, enligt Journalistförbundet, att det tillsätts en ny utredning med uppdrag att utreda frågan och på ett mer gediget sätt väga för- och nackdelar med ett sådant förslag.

En temporär omdisposition av biståndsbudgeten

Utredningen föreslår att målet för det internationella biståndet temporärt ska justeras till 0,7 procent av bruttonationalinkomsten, i enlighet med Sveriges internationella åtagande. De frigjorda 0,3 procenten bör enligt utredningen utnyttjas för att säkerställa en bättre fungerande mottagnings- och etableringsprocess. Journalistförbundet driver tillsammans med det internationella journalistfacket, IFJ, projekt för att bygga upp och utveckla journalistförbund i utvecklingsländer och -regioner. Ekonomiskt stöd för detta arbete kommer från Union to Union, som i sin tur får stöd av SIDA. Genom projekten vars sammanlagda budget är cirka 6 miljoner kronor kan Journalistförbundet bidra till att stärka journalistkollegor i deras yrkesroll. Det handlar om kollegor i Afrika, Asien, Latinamerika, Mellanöstern och Östeuropa vars demokratiska rättigheter är under konstant press.

Mediefriheten runt om i världen är på kraftigt tillbakagång. Vi ser hur kollegor i Minsk, Belarus, fängslas. Nyligen genomförde säkerhetsstyrkor en räd mot belarusiska journalistförbundets kansli. Allt från datorer till medlemsdokumentation beslagtogs. Våra kollegor runt om i världen behöver vårt stöd, kanske mer än någonsin. Sveriges demokratiskapande arbete genom bistånd påverkar inte bara de personer som bor i det land där biståndsprojektet bedrivs. Om vi lyckas bidra till att upprätthålla demokratiska värden får det ringa på vattnet som sprider sig även utanför landets och regionens gränser. En minskning av biståndet från en till 0,7 procent är enligt Journalistförbundet en

kortsiktig lösning som riskerar att få långvariga negativa effekter för demokratin internationellt. Syftet, det vill säga en förbättrad mottagnings- och etableringsprocess, är gott. Detta är dock inte något som bör ställas mot behovet av svenskt bistånd utomlands. Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'U' followed by a star-like symbol and a horizontal line.

*Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet*